

7. Сидоренко В.К. До питання про сутність технології / В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 2. – С. 3-7.
8. Сидоренко В.К. Політехнічна освіта: сучасне бачення проблеми / В.К. Сидоренко, О.О. Калігасва // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – № 2. – С. 4-7.
9. Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін: Навч. посібник / Д.О. Тхоржевський. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Вища шк., 1992. – 334 с.
10. Тюнников Ю.С. Методы анализа технического объекта в процессе политехнической подготовки / Ю.С. Тюнников // Советская педагогика. – 1985. – № 11. – С. 38-41.
11. Философия техники в ФРГ / Пер. с нем. и англ. Ц.Г. Арзаян, В.Г. Горохов ; Сост. Ц.Г. Арзаян, В.Г. Горохов : Прогресс. – 1989. – 527 с.
12. Хайдеггер Мартин. Бытие и время [Текст] / М. Хайдеггер ; пер.с нем. В.В. Биbihин. – М. : Ad Marginem, 1997. – 452 с.
13. Шпенглер Освальд. Культурология XX век : Сборник статей / Освальд Шпенглер. – М., 1995. – С. 454-492.
14. Ясперс К. Смысл и назначение истории : Пер. с нем. / К. Яс перс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с.
15. Програма з технологій [електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average/new_pr.

Н. П. Минько

РОЛЬ ТЕХНИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ В СТАНОВЛЕНИИ ЛИЧНОСТИ

Резюме

В статье проведено исследование роли техники в жизни человечества. Проанализированы изменения в отношениях ученых и философов к технике от негативного до ключевых позиций в формировании бытия мира. Выделены понятия "техника", "технология", "техническая подготовка". Сформулирована необходимость технической подготовки в жизни любого человека, которая начинается в общеобразовательных учебных заведениях и продолжается во время обучения в университетах. Определены проблемы организации технической подготовки и предложены пути их решения.

Ключевые слова: техника, технология, техносфера, техническая подготовка.

N. P. Minko

THE ROLE OF TECHNICAL TRAINING IN PERSONAL DEVELOPMENT

Summary

The development of technics as the integral part of the society life is investigated. Changes in scientists' and philosophers' attitudes towards technics: from negative to giving key positions in the world being forming are analysed. The concepts "technics", "technology", "technical training" are distinguished. The importance of technical training in the man life that begins in the secondary educational establishments and proceeds in university education was emphasized. The problems of organizing the technical training are characterized and the ways of their decision are offered.

Key words: technics, technology, technosphere, technical training.

УДК 37(477)(09)

О. М. Майструк

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ КАРАЗІНА

У статті проаналізовано і досліджено проблему виховання почуття патріотизму у творчій спадщині В.Н. Каразіна. Встановлено окремі біографічні відомості з життя і діяльності просвітника. Розглянуто його педагогічні погляди на проблему виховання почуття патріотизму.

Ключові слова: виховання почуття патріотизму, любов до Батьківщини, патріот, просвітництво.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток суспільних перетворень вимагає звернення до спадщини видатних українських учених і педагогів, а тому особливого значення для педагогічної теорії та практики набувають просвітницькі ідеї Василя Каразіна у галузі освіти. Він наполегливо втілював у життя заходи, спрямовані на створення наукових інституцій, зосереджених на фундаментальних проблемах, а водночас доклав чимало зусиль для підвищення рівня освіти серед найширших верств суспільства. Один із перших в Україні В.Н. Каразін порушив надзвичайно важливу, з огляду історії педагогіки, проблему виховання почуття патріотизму.

Творчий спадок В.Н. Каразіна нараховує понад 60 статей, листів, нотаток, що вийшли друком у виданнях "Вісник Європи", "Російська старовина", "Син Вітчизни", "Український Вісник", "Харківські губернські відомості" та ін., у яких висвітлено низку новітніх ідей, що була предметом вивчення дослідниками XIX-XX ст. Погляди просвітника спрямовувалися на виховання почуття патріотизму, любові до Батьківщини, які він реалізовував через свої твори, трактати, промови, листи та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Просвітницькі ідеї В.Н. Каразіна висвітлено у працях Н.М. Березюк, М.В. Беляєва, А.Г. Болебруха, Ю.Є. Грачової, В.В. Кравченка, С. М. Куделка, В.В. Лапіна, Н.О. Ніколасенко, Ф.А. Петрова, Л.В. Пироженко, О.А. Узбек, А.В. Хрідочкіна та ін.

Метою статті є спроба висвітлити та проаналізувати проблему виховання почуття патріотизму у спадщині видатного українського просвітника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Народився Василь Назарович Каразін 30 січня 1773 року у маєтку Кручик Богодухівського повіту Слобідсько-Української губернії. Дитинство В.Н. Каразін провів у селі Кручик, де проходило його виховання. Тому на формування раннього світогляду В. Каразіна великий вплив мав період, який припав на життя у сільській місцевості.

У 1783 році, після смерті батька, В. Каразін навчався і виховувався у приватних пансіонах Христіана Івановича Філдінга у Кременчуці, а пізніше в Івана Петровича Шульца у Харкові. Саме тоді педагогічні погляди В.Н. Каразіна починали формуватися під впливом творів Г.С. Сковороди та кращих європейських просвітників, які викладали у Кременчуцькому й Харківському пансіонах.

У 1783 році Василь Назарович вирішив залишити навчання у пансіоні І.П. Шульца і піти на військову службу у Кірасирський орденський полк. Пізніше, 23-го січня 1791 року, В.Н. Каразін вирушив у Петербург і вступив на військову службу у Лейб-Гвардійський Семеновський полк сержантом. На той час служба гвардійців залишала їм чимало вільного часу. Skorиставшись цим, В.Н. Каразін регулярно відвідував Горний корпус – найкращий, на той час, вищий навчальний заклад Росії. Наполегливий і амбіційний Василь Назарович, під керівництвом професорів, здобував глибокі знання з багатьох наук. За часи перебування у Горному корпусі почав цікавитися громадським життям.

Разом із здобуттям освіти, В.Н. Каразін прийняв рішення здійснити подорож Росією, метою якої було якнайкраще ознайомитися з реальним життям її народу. Тому восени 1795 року В.Н. Каразін повернувся у Петербург і прийняв рішення про службу Вітчизні на громадських засадах, залишивши військову службу.

Таким чином, він виїхав у свій маєток Кручик, щоб мати якомога більше часу на наукову та громадську роботу.

У 1801 році з входженням на престол Олександра І, розпочалася нова епоха стрімкого розвитку Росії, що заклала міцний фундамент для серйозної освіти. Висловлені, молодим царем, ліберальні погляди і доброзичливі наміри щодо розквіту країни надзвичайно вплинули на Василя Каразіна. Так, 22 березня цього ж року написав йому першого листа, де виклав свої погляди на розвиток і процвітання Вітчизни.

Із 1802 року В.Н. Каразін посів посади правителя справ Особливого комітету з розгляду статутів учбових закладів, Комісії училищ і Головного правління училищ при Міністерстві народного просвітництва, створеного за його ініціативою. Крім того ним було розроблено проект "Накреслення статутів суспільного виховання", який став основою для Московського, Віленського, Харківського, Казанського, а пізніше і Петербурзького університетів. Слід відмітити, що на основі пропозицій В.Н. Каразіна у 1803 році було укладено загальноімперські "Попередні правила народного просвітництва". До того ж, зусиллям В.Н. Каразіна почав виходити спеціальний друкований орган Міністерства народного просвітництва – "Щомісячник творів про успіхи народного просвітництва".

У 1804 році розпочався новий етап діяльності просвітника. Це був сільський період його життя у селищі Кручик, де він займався науково-дослідницької та педагогічною діяльністю. Проте задля втілення своїх ідей В.Н. Каразін не залишав справи у Петербурзі.

У цей час Василь Назарович плідно працював на ниві просвітництва, зокрема продовжував роботу у напрямку відкриття університету. Брав участь у дворянському зібранні Харкова для залучення харківської інтелігенції до доброчинності; склав у 46-ти параграфах "Положення про Харківський університет"; особисто зібрав і придбав за власні кошти близько 3000 примірників цінних книг, закупив нову друкарню тощо. Однак, у червні 1804 р. В.Н. Каразіна було звинувачено у нераціональному використанні державних коштів і позбавлено права втручатись у справи університету. Через те, він подав прохання про звільнення зі служби у Міністерстві народного просвітництва і повернувся у свій маєток. 17 серпня 1805 р. університет було відкрито, але без ініціатора та засновника – Василя Каразіна.

При цьому варто вказати на те, що хоча влада не звертала уваги на просвітницькі проекти В.Н. Каразіна, він продовжував активно працювати у цьому напрямі та намагався практично втілити свої ідеї у родовому маєтку Кручик Харківської губернії. Як указував просвітник: "Два найголовніших засоби для поширення й утвердження начал, відповідні просвітництву. Перший: виховні учбові заклади; другий: громадська, тобто публічна настанова" [1, с. 330].

З 1806 р. почала активізуватися педагогічна діяльність Василя Назаровича у селі Кручик. Просвітник заснував школу для селянських дітей, яка впродовж тривалого часу була єдиною на всю Слобожанщину. За його задумом у школі мали бути "використані усі засоби, щоб молодим селянам увійшло у звичку повага до віри, закону, порядку, а також бути вдячним своїй долі" [5, с. 361].

Десять років, з 1808 р. по 1818 р., він провів у Харківській губернії, де у заснованому ним Філотехнічному товаристві, просвітник займався господарською та науково-дослідницькою роботою, яка в подальшому була позитивно схвалена Академією Наук. Однак перебування у сільській місцевості у повній

мірі не задовольняло В.Н. Каразіна, і наприкінці 1818 р. він прийняв рішення про повернення до Петербургу з метою активної участі у житті країни.

У листопаді наступного року Василя Каразіна було обрано дійсним членом, а 29 грудня 1819 р. отримав посаду віце-президента Вільного товариства любителів російської словесності. Та попри все, просвітник не залишався осторонь громадського життя країни. У листах до Олександра І та уряду він висував сміливі думки щодо політичного та освітнього розвитку, проте його дії призвели до несподіваних для нього негативних наслідків. 26 листопада 1820 р. Василя Каразіна було заарештовано і відправлено до Шліссельбурзької фортеці, у якій він пробув майже шість місяців. Згодом 19 травня 1821 р. його було відправлено до власного маєтку, де він мешкав до 1826 р. Принизливим для просвітника було те, що його дії контролювалися поліцією та йому було поставлено умови, яких він повинен був дотримуватися: по-перше – позбавлення права з'являтися у великих містах і по-друге – видання своїх творів. Хоча ці обставини пригнічували його, але він був непереборним ідеалістом свого часу.

Лише у 1839 р. В.Н. Каразіну було дозволено мешкати у містах і селах Росії, окрім Петербургу і Москви, відвідування яких було заборонено довічно. Через події, що трапилися з В.Н. Каразіним, його довіра була втрачена особливо серед громади. Так йому постійно відмовляли навіть у самих незначних посадах. Так, 6 вересня 1841 р. Василь Назарович подав клопотання попечителю учбового округу щодо посади бібліотекаря при Харківському університеті на що отримав відмову. Такою мірою всі ці обставини підірвали здоров'я просвітника і 4 листопада 1842 р. просвітник помер у Миколаєві, де і був похований.

Унаслідок подій, що відбувалися в країні, смерть В.Н. Каразіна залишалася явищем, особливо не поміченим ні в наукових колах, ні в колах широкої громадськості. Проте, до останнього дня він не зраджував ні своїй Вітчизні, ні своїм переконанням.

Простежуючи його життєвий і творчий шлях слід зауважити, що В.Н. Каразін присвятив своє життя справі просвітництва та патріотизму. Кожну промову він виголошував з безмежною любов'ю до Батьківщини, убачаючи її розквіт у поширенні освіти серед народу. Так, у листі до лікаря О.О. Ремана він писав: "Народне просвітництво!.. Який гарний вислів! Якщо б через півсотні років, я міг би бути міністром народного просвітництва. Яка важлива посада в такій державі, як Росія! Якщо що-небудь і може забезпечити непорушність безмежного її простору, то це тільки просвітництво її народів. Якщо що-небудь може зробити її істинно-незалежною від будь-якого зовнішнього тиску, – як би велично це не звучало, – це знов таки тільки просвітництво" [2, с. 751].

За свідченнями Д. Багалія, Василь Назарович завжди уважав і називав себе українцем, хоча за походженням був грек. Адже при обговоренні питання про заснування університетів у Росії, В.Н. Каразін наполіг на відкритті, найближчим часом, університету саме у Харкові. Ідея В.Н. Каразіна щодо відкриття Харківського університету була настільки сильною і сповненою патріотичних почуттів, що на зборах харківського дворянства він доніс до слухачів свої синівські почуття до Вітчизни, до всієї Росії і рідної України. В.Н. Каразін з гордістю твердив: "...Все моє життя буде присвячене на доказ тому, що воно належить моїй Вітчизні, але особливо країні, яка була Вітчизною у період моєї юності.... Блаженний вже сторазово, якщо випадок надав мені можливість зробити найменшу добру справу люб'язній моїй Україні, користь якої в уявленнях моїх пов'язана з користю велетенської Росії" [4, с. 535]. Він завершив свою промову виступом: "Чи покажу я вам ще, що я не мав на думці нічого, крім блага Вітчизни і користі нашої землі..." [4, с. 537]. Своєю промовою він намагався довести представникам різних станів позитивні наслідки від заснування Харківського університету.

Через свої твори В. Каразін прагнув передати людям любов до істини і чеснот, бажання бути істинним громадянином, патріотом своєї Вітчизни. Про глибокі почуття до Батьківщини свідчать його твори "Речь о истинной и ложной любви к отечеству", "Практическое зашищение против иностранцев существующей ныне в России подчинённости поселян их помещикам", "О воспитании женского пола в низших состояниях", "Об учёных обществах и периодических сочинениях в России" та ін.

У повчальному творі "Речь о истинной и ложной любви к отечеству" В.Н. Каразін надавав великого значення вихованню патріотизму. Він стверджував, що любов до Батьківщини необхідна задля спільного блага, яку потрібно виявляти не через мрію вільності і рівності, а на основі поваги до релігії і порядку. У праці автор викладав свої погляди на любов до Батьківщини як на доброчесність, спричинену багатоманітністю найважливіших моральних складових: 1) повага до інших народів і культур. З цього приводу він писав: "...гоніння іноземців не є любов'ю до Вітчизни!.. якщо не любити усім серцем Вітчизни нашої, не можна любити людей інших країн, людей взагалі" [5, с. 362-363]; 2) розважливість народів, що дає поштовх до взаємоповаги. Намагатися не нехтувати чужим, а надавати перевагу своєму народу; 3) національні цінності, які можуть запозичуватися іншими народами.

Просвітник уважав, що почуття патріотизму можна виховати за допомогою таких засобів, як вивчення вітчизняної літератури та історії, стверджуючи, що подвиги представників нації є проявом "витонченої громадянської доброчесності" [5, с. 358].

В.Н. Каразін чітко окреслював доброчесноти, що мають супроводжувати істинну любов до Батьківщини, а саме любов до домочадців, до місця народження і проживання, до оточуючих людей, до рідного краю, до всього роду людського, до Вітчизни. Він зауважував, що для виховання в собі такого

глибокого почуття як патріотизм є всеосяжна любов Бога до усього Всесвіту. Таким чином, виховання любові до Батьківщини проходить через увесь твір Василя Каразіна і, безперечно, займає чільне місце у світогляді автора.

Важливим засобом виховання патріотичних почуттів, на думку В.Н. Каразіна, були учені товариства та їх періодичні видання, що сприяли поширенню знань серед народу. Унаслідок цього у творі "Об учёных обществах и периодических сочинениях в России" йдеться про необхідність надання корисної, цікавої інформації жителям провінційних міст і сіл, в яких відсутній доступ до періодики. На думку Василя Каразіна, завдяки взаємодопомозі суспільство прагнучим до просвітництва і буде спроможне виконувати "приємні обов'язки громадянина і сина Вітчизни" [1, с. 330].

Василь Каразін обстоював думку, про необхідність просвітництва серед народу. З цього приводу він зауважував, що замість розбещування уяви бездіяльних громадян, краще пробуджувати в їхніх серцях любов до наук, до простодушності в смаках і звичаях, до життя в містах і селах, "що властиво освіченому суспільству" [1, с. 333].

Просвітник висловлював негативне ставлення до виховання російських дітей іноземцями. У праці "Практическое задержание против иностранцев, существующее ныне в России подчиненности поселян их помещикам" В.Н. Каразін засуджував таке виховання і відзначав: "наше дворянство начало доверять своих детей иностранцам, оно не береже кошти им на оплату и на закордонні подорожі... Постійний звичай перетворився нарешті на пристрасть" [3, с. 62]. Адже, вивчаючи чужі мови з дитинства, діти поступово віддалялися від своєї власної, а тому втрачали можливість набувати знання. Він пропонував поміщикам віддавати своїх дітей у вітчизняні школи і навчати їх культурі рідної мови, а отже закликав до національної самосвідомості співвітчизників.

Висновок. Головною передумовою виховання патріотичних почуттів у творчій спадщині В.Н. Каразіна вважаємо формування національно свідомого громадянина, істинного патріота, який присвятив своє життя досягненню соціально-економічного і культурно-освітнього процвітання держави. Адже наявність непереборного почуття патріотизму, яке властиве Василю Каразіну, іноді бракує пересічному мешканцю нашої країни. Тому тогочасні ідеї просвітника були інноваційними і у XXI столітті не втратили своєї зацікавленості і актуальності серед істориків української педагогіки.

Подальшою розвідкою може стати дослідження просвітницьких проєктів В.Н. Каразіна, що буде предметом наукового пошуку в історико-педагогічній науці.

Література

1. Каразін В.Н. Об учёных обществах и периодических сочинениях в России / В.Н. Каразін // Русская старина. – 1871. – Т. 3. – С. 330-335.
2. Каразін В.Н. Письмо к доктору Реману / В.Н. Каразін // Русская старина. – 1875. – № 12. – С. 750-758.
3. Каразін В.Н. Практическое задержание против иностранцев, существующее ныне в России подчиненности поселян их помещикам / В.Н. Каразін // Сочинения, письма и бумаги В.Н. Каразіна, собранные и отредактированные проф. Д.И. Багалеем. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 62-99.
4. Каразін В.Н. Речь говоренная в дворянском Собрании Слободско-Украинской губернии (1 сентября 1802 г.) / В.Н. Каразін // Сочинения, письма и бумаги В.Н. Каразіна, собранные и отредактированные проф. Д.И. Багалеем. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 62-99.
5. Каразін В.Н. Речь об истинной и ложной любви к отечеству / В.Н. Каразін // Сочинения, письма и бумаги В.Н. Каразіна, собранные и отредактированные проф. Д.И. Багалеем. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 355-367.

А.Н. Майстрок

ПРОБЛЕМА ВОСПИТАНИЯ ЧУВСТВА ПАТРИОТИЗМА В ТВОРЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ ВАСИЛИЯ КАРАЗИНА

Резюме

В статье исследована и проанализирована проблема воспитания чувства патриотизма в творческом наследии В.Н. Каразина. Охарактеризовано источники, что дало возможность установить отдельные биографические сведения из жизни и деятельности просветителя. Рассмотрено его воззрения, какие освещали проблему воспитания чувства патриотизма.

Ключевые слова: воспитания чувства патриотизма, любовь к Родине, патриот, просвещение.

O.M. Maystruk

THE PROBLEM OF INCULCATION PATRIOTISM IN VASYL KARAZIN'S CREATIVE HERITAGE

Summary

The problem of inculcation the feeling of patriotism in V.N. Karazin's creative heritage was analyzed in the article. Some facts from the biography and work of educator of the Enlightenment era were revealed. His pedagogical views on the problem of inculcation the feeling of patriotism were described.

Key words: inculcation the feeling of patriotism, patriotism, love to the motherland, patriot, Enlightenment era.